

Støt transkønnede børn og unge i skolen

En guide til fagprofessionelle i skoler, fritids- og ungdomsklubber og foreningslivet

Illustration: A. A. - Alle 05

FSTB

Foreningen for Støtte til
Transkønnede Børn

Forord

Dette materiale er udarbejdet af FSTB – Foreningen for Støtte til Transkønnede Børn og er tænkt som en støtte til fagprofessionelle, som møder transkønnede børn og unge i skolen, i fritidstilbud, klubber og foreninger. Indholdet er baseret på nyere forskning, erfaringer fra fagpersoner samt FSTB's viden om transkønnede, og udgivelsen er støttet af Sundhedsstyrelsen.

Lærere og pædagoger har kompetencer i arbejdet med børn og unges trivsel, og herunder tematikker som køn og identitet. Men der kan opstå usikkerheder og spørgsmål i mødet med et transkønnet barn eller ung person. Det er vores ønske, at FSTB's viden om transkønnede børn og unge kan understøtte det daglige trivselsarbejde i skolen, foreningslivet og andre fritidstilbud for børn og unge.

Transkønnede børn og unge har ofte brug for individuelle strategier og praktiske løsninger i samarbejdet med skolen. FSTB's rådgivere er klar til at besvare spørgsmål og vejlede lærere og pædagoger med udgangspunkt i vores erfaringer og viden om, hvordan vi bedst støtter transkønnede børn og unge.

Rådgivningen kan kontaktes per mail eller telefon.

fstb@fstb.dk

89 87 44 33
onsdage kl. 19.30 til 21.30

@foreningenFSTB

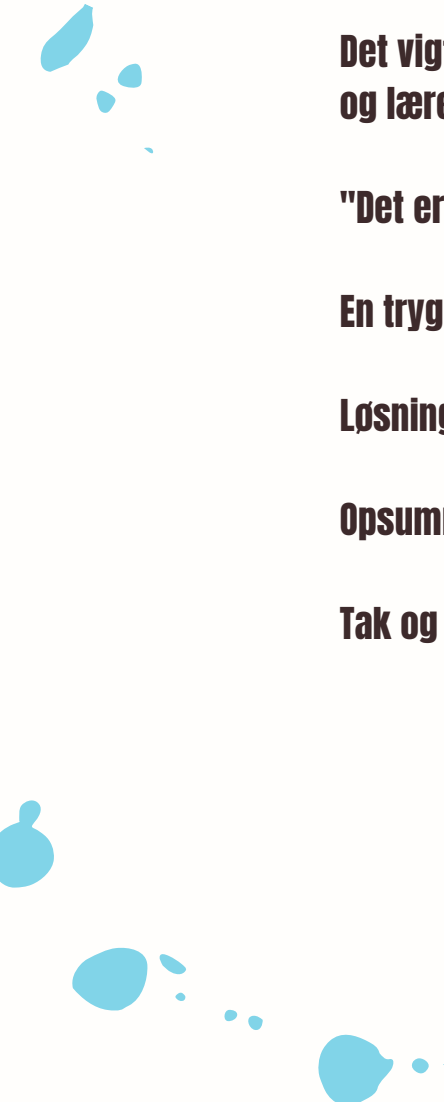
www.fstb.dk

Indhold

Ord og begreber	3
Børn og unges kønsidentitet	4
Det vigtige samarbejde mellem elev, forældre og lærere	5
"Det er okay, at du er, som du er"	7
En tryk hverdag for alle	9
Løsninger til at håndtere kønsopdeling	11
Opsummering	12
Tak og videre læsning	14

Ord og begreber

Køn (socialt)

Vi er alle født ind i en verden, hvor vores køn har stor betydning for, hvilke forventninger og muligheder, vi kommer til at møde i livet. Kønnen er med til at forme os og verden omkring os, og er derfor med til at sætte rammerne for vores liv og relationer til andre.

Kønsidentitet

Alle mennesker har en kønsidentitet. Det er hverken vores krop eller udseende, der afgør vores kønsidentitet, men derimod hvordan vi oplever os selv.

Kønskarakteristika

Den fysiske krop kan afspejle bestemte kendetegn eller egenskaber, som traditionelt forbindes med det mandlige eller kvindelige køn. Det kan være skægvekst, bryster, kønsdele, stemme, højde, m.m. Ingen af disse siger noget om en persons kønsidentitet, men kan have betydning for, hvordan man opfattes af andre.

Tildelt køn ved fødslen

Nyfødte får tildelt et køn ud fra udseendet af den ydre anatomi. Det tildelte køn knyttes til den nyfødtes *juridiske køn*. Det betyder, at en person anerkendes som enten mand eller kvinde og tildeles et personnummer, der anvendes i kontakten med bl.a. offentlige systemer.

Transkønnet / transperson

Når man er transkønnet, er der en uoverensstemmelse mellem ens kønsidentitet og det køn, man fik tildelt ved fødslen. Det køn, man har fået tildelt og bliver opfattet som af andre, er dermed ikke i harmoni med ens kønsidentitet og den person, man er.

Kønsudtryk

Den måde, hvorpå en person viser sit køn i udseende og adfærd. Tøj, hårstil, legetøj og farver er i og for sig ikke begrænset til et bestemt køn. Alligevel har mange af os en klar opfattelse af, hvad der giver et maskulint, feminint eller kønsneutralt udtryk.

Børn og unges kønsidentitet

Videnskaben har endnu ikke formået at klarlægge, hvordan kønsidentiteten opstår eller udvikles hos mennesker. Men nyere forskning har vist, at kønsidentitetsudviklingen hos transkønnede børn og unge er meget lig den, man ser hos ikke-transkønnede børn og unge. Undersøgelser tyder på, at hvis kønsidentiteten er stærk og vedholdende i barndommen og teenageårene, vil barnet eller den unge i de fleste tilfælde fortsætte med at identificere sig som et bestemt køn. Nogle vil dog opleve deres køn som ikke-binært eller foranderligt.

Er der en risiko ved at støtte transkønnede børn og unge?

FSTB bliver ofte spurgt, hvordan man som lærer eller pædagog bedst sikrer transkønnede børn og unges sundhed og trivsel. Som regel indebærer spørgsmålet, om man kan risikere at gøre mere skade end gavn for barnet eller den unge.

Børn og unge kan ikke tage skade af at udtrykke deres køn på den måde, der føles rigtig for dem. Derimod viser undersøgelser, at transkønnede børn og unge, som ikke har mulighed for at leve i overensstemmelse med deres kønsidentitet, er i stor risiko for at udvikle angst og depression, og at det kan have alvorlige konsekvenser.

En etisk forsvarlig tilgang til at sikre transkønnede børn og unges psykiske velvære tager udgangspunkt i deres trivsel og følelsesmæssige behov. Derfor anbefaler forskere og eksperter, at man støtter og anerkender transkønnede børn og unge for, hvem de er. Den anerkendende tilgang er med til at fremme barnets eller den unges positive udvikling, tilknytning og trivsel.

Referencer:

Gülgöz, S. et al. (2019): *"Similarity in Transgender and Cisgender Children's Gender Development."* Proceedings of the National Academy of Sciences.

Rafferty, J. R. et al. (2018): *"Ensuring comprehensive care and support for transgender and gender-diverse children and adolescents."* American Academy of Pediatrics, nr. 142 (4).

Olson, K. R. (2016): *"Prepubescent Transgender Children: What we Do and Do Not Know"*. Journal of American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, udgave 55, nr. 3.

Det vigtige samarbejde mellem elev, lærere og forældre

De voksne omkring en transkønnet elev skal støtte og hjælpe hinanden til at finde positive løsninger, som tager udgangspunkt i elevens trivsel og psykiske velvære. Både forældre, lærere og pædagoger i skolen, fritidsordningen, klubben eller foreningen vil oftest eleven det bedste, men der kan opstå tvivl og uenighed om, hvad der er det rigtige at gøre. God kommunikation mellem skole og hjem er derfor nøglen til at sikre en transkønnet elevs trivsel.

Her er 5 råd til det gode samarbejde med eleven og forældrene:

Tag udgangspunkt i elevens ønsker og behov

Skolen bør altid inddrage eleven og eventuelt forældrene i beslutninger om, hvordan skoleaktiviteter og faciliteter skal tilpasses elevens behov. Arrangér et møde med eleven og forældrene, hvor der laves en plan for, hvordan der informeres og hvem, der skal inddrages i elevens situation.

En anerkendende tilgang fokuserer på den enkelte elevs ret til at være sig selv og giver plads til elevens egne oplevelser. Transkønnede elever har individuelle ønsker og behov, som lærere og pædagoger skal være opmærksomme på. Der er ikke én rigtig måde at være transkønnet på, og vilkårene for én elev kan være meget forskellige fra en andens.

Lad eleven sætte tempoet

Det er vigtigt, at eleven møder anerkendelse og accept hos forældre, lærere og pædagoger, uanset hvornår eller hvordan eleven vælger at dele sin kønsidentitet og påbegynder sin proces mod at leve i overensstemmelse med sin kønsidentitet. Der er ikke noget tidspunkt, der er rigtigt eller forkert at dele sin kønsidentitet med andre på. Det skal komme indefra og fra eleven selv. Lærere, pædagoger og forældre bør støtte eleven i at finde sit eget tempo for udviklingen mod at leve i sit rette køn.

Lad eleven præsentere sig for klassen

En transkønnet elev kan vælge at inddrage klassen, når eleven selv føler sig klar til det. For en transkønnet elev, som ønsker at ændre sit kønsudtryk, navn og pronomener, kan det være et stort skridt at skulle præsentere sig for klassen på som transkønnet. Det er derfor vigtigt, at elevens lærere bakker op og tilbyder at hjælpe eleven med at besvare eventuelle spørgsmål fra de andre elever.

Mange transkønnede elever har haft en positiv oplevelse med, at de selv eller en lærer har læst et brev op for klassen, hvor eleven selv har sat ord på sin oplevelse og ønsker til, hvilket navn og pronomener, de andre elever skulle benytte.

Del kun oplysninger, når det er nødvendigt

Lærere og pædagoger bør altid lytte til og respektere elevens ønsker til, hvem private oplysninger om tidligere navn og tildelt køn skal deles med. Det kan være en meget ubehagelig og grænseoverskridende oplevelse for en transkønnet elev, hvis oplysninger om elevens kønsstatus bliver delt uden elevens samtykke.

I nogle situationer, som omklædning og bad efter idræt eller håndtering af elevdata, kan der være praktiske årsager til, at relevante lærere, pædagoger, lærervikarer, sundhedsplejere eller andet personale kender elevens situation.

Sørg for, at eleven har adgang til en fortrolig voksen

Nogle transkønnede børn og unge kan ikke snakke med deres forældre om deres kønsidentitet, fordi forældrene enten ikke vil forstå eller acceptere, at deres barn er transkønnet. I en situation, hvor eleven ikke har støtte og opbakning fra sin familie, er det særligt vigtigt med en fortrolig voksen. Her spiller lærere, pædagoger og andre fagpersoner i skolen en vigtig rolle i at skabe et trygt miljø, hvor en transkønnet elev kan være sig selv og møde støtte og anerkendelse.

Hvis lærere og pædagoger er godt klædt på til det - og eleven føler sig parat - kan skolen være med til at facilitere en snak mellem eleven og forældrene i trygge rammer, hvor forældrene oplyses om vigtigheden i at anerkende og støtte barnet eller den unge.

"Det er okay, at du er, som du er"

Omkring 1 procent af alle børn og unge oplever en uoverensstemmelse mellem det køn, de fik tildelt ved fødslen, og deres kønsidentitet. Nogle transkønnede børn gør opmærksom på deres kønsidentitet i en tidlig alder, hvilket giver barnets forældre mulighed for at inddrage skolens personale allerede ved skolestart. Andre transkønnede børn og unge deler deres kønsidentitet på et tidspunkt, hvor de har brug for, at deres lærere og pædagoger støtter og anerkender dem, som de er.

Her er 4 gode råd til at anerkende en transkønnet elev:

Husk at eleven er den samme person

Når en transkønnet elev vælger at stå frem, er det typisk første skridt i en længere proces mod at leve som det køn og med det kønsudtryk, eleven ønsker. Det kan komme uventet, at en elev er transkønnet og gerne vil anerkendes med et andet køn. Eleven har dog hverken ændret personlighed eller ser anderledes på sit forhold til sine lærere og venner. Derfor kan det være en god idé at huske på, at den elev, man hele tiden har kendt, blot har valgt at dele sin kønsidentitet, og håber fortsat at blive accepteret og holdt af.

Respektér elevens navn og pronomener*

Når en elev ønsker at blive kaldt et nyt navn og ændre sine pronomener, er det vigtigt at omgivelserne følger med. Selvom det kan kræve tilvænning, bør man altid benytte elevens valgte navn og pronomener – også når eleven ikke er til stede. Det er en god idé både at rette sig selv og gøre andre opmærksomme på det, hvis de kommer til at bruge det forkerte navn eller pronomener om en elev.

*

Pronomener er ord, der henviser til en person uden at bruge navnet.

F.eks.
han/ham/hans,
hun/hende/hendes,
de/dem/deres.

Giv eleven nogen at spejle sig i

Det er helt normalt for børn og unge at have behov for at se sig selv i andre for at kunne udvikle deres identitet og selvforståelse. For transkønnede børn og unge, som sjældent oplever personer som dem selv i hverdagen, kan det være vigtigt med nogen at spejle sig i, for at de ikke føler sig forkerte eller at de står alene med deres oplevelse.

De seneste år har litteraturen og medierne skabt mere plads til, at transpersoner kan fortælle åbent om deres liv. Lærere kan med fordel vise eleverne, at der er plads til forskellige identiteter og oplevelser i verden ved at inddrage positive fortællinger i undervisningen.

Opsøg og del viden med andre

Fordomme og manglende viden om, hvad det vil sige at være transkønnet, kan være årsag til, at transkønnede børn og unge møder modstand i hverdagen. Det er derfor vigtigt, at lærere og pædagoger er med til at oplyse og give andre adgang til viden om transkønnede børn og unge.

Vær opmærksom på, at en transkønnet elev ikke nødvendigvis har lyst til at være den, der besvarer andres spørgsmål om, hvad det vil sige at være transkønnet. Det kan derfor være en god idé, at lærere og pædagoger opsøger viden hos relevante organisationer eller fagpersoner.

Find mere information på www.fstb.dk/viden

Referencer:

Aparicio-García, M. E. et al. (2018): "*Health and Well-Being of Cisgender, Transgender and Non-Binary Young People.*" International Journal of Environmental Research and Public Health.

Durwood, L., McLaughlin, K.A., & Olson, K. R. (2017): "*Mental health and self-worth in Socially-Transitioned Transgender Children.*" Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, nr. 56 (2).

En tryk hverdag for alle

Manglende støtte og anerkendelse kan gå hårdt ud over en transkønnet elevs indlæring og trivsel, og det kan få alvorlige konsekvenser senere i livet. Derfor er det vigtigt at skabe et trykt miljø, hvor transkønnede elever kan indgå i aktiviteter og fællesskaber på lige fod med andre elever og har de bedste forudsætninger for en god og tryk skolegang.

Her følger en række råd til, hvordan lærere og pædagoger kan sikre en tryk hverdag for alle elever:

Bekæmp fordomme og mobning

En transkønnet elev, som frygter at blive holdt udenfor fællesskabet eller blive udstillet i skolen, er i stor risiko for at udvikle angst eller depression. Nyere forskning viser, at mobning opstår i fællesskaber med lav tolerance for forskellighed. Det er ofte de elever, der falder uden for normen, som bliver udpeget som de svage. Derfor er det vigtigt, at lærere og pædagoger tager det alvorligt, hvis en elev oplever at blive hængt ud på grund af sin kønsidentitet eller sit kønsudtryk.

Undervis i køn, mangfoldighed og rettigheder

Negative kommentarer, upassende spørgsmål og fordomme kan skyldes manglende viden og forståelse hos eleverne. Kendskab til forskellige kroppe og kønsidentiteter giver eleverne bedre muligheder for at udvikle et sundt forhold til deres egen krop, køn og kønsidentitet – og ikke mindst til andres. Ved at åbne op for gode samtaler om køn, mangfoldighed og rettigheder i undervisningen, er lærere og pædagoger med til at forebygge mobning og skabe et mere trykt skolemiljø for alle elever.

Transkønnede elever er udsatte i forhold til både konventionel og digital mobning, diskriminerende sprogbrug og manglende accept blandt lærere og elever, og mange fortæller om negative oplevelser af deres skolegang. Det viser en rapport, som fastslår, at LGBTI-elever i høj grad oplever mobning i uddannelsessystemet.

Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018)

Husk, at de andre elever ofte kan være en god støtte

Det er vigtigt for alle elever at være accepteret som en del af fællesskabet og have gode venner omkring sig. En transkønnet elev kan være nervøs for, hvordan de andre elever vil reagere. Men typisk er klassekammeraterne gode allierede, og mange børn og unge forstår og accepterer hurtigt, at deres ven er transkønnet.

Støt op om fællesskaber uden for skolen

Mange elever har allerede adgang til gode fællesskaber i eller uden for skolen. Det kan dog være en god mulighed for en transkønnet elev at mødes med andre børn eller unge med samme oplevelser tæt inde på livet. En række organisationer tilbyder støtte, råd og fællesskaber for transkønnede børn og unge.

På FSTB's hjemmeside findes en oversigt over relevante tilbud for transkønnede børn og unge.

Find mere information på
www.fstb.dk

Referencer:

Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018):
'*Hvordan kan vi følge LGBTI-elevernes i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne?*' DCUM rapport.

Dansk Center for Undervisningsmiljø: '*Mobning i skolen*'
<https://dcum.dk/artikler-og-debat/mobning-i-skolen>
(rekvireret januar 2021)

Kulturministeriet (2020): '*Udfordringer og barrierer blandt LGBTI+-personer i idrætsforeninger*'
Undersøgelse og rapport udarbejdet af Analyse & Tal F.M.B.A for Kulturministeriet 2020.

Løsninger til at håndtere kønsopdeling

Transkønnede elever skal kunne deltage i skole- og fritidsaktiviteter uden bekymring for at blive afvist eller holdt udenfor - og uden at skulle være usikre på, hvilket toilet eller omklædningsrum, de har lov til at benytte. Bekymringer og usikkerhed går ud over elevens indlæring og kan have alvorlige konsekvenser for elevens sociale, psykiske og fysiske helbred.

Her er et par gode råd til at håndtere kønsopdeling:

Gør omklædning og bad trygt for alle

Eleven kender sin krop og sine grænser bedst, og det er derfor vigtigt, at eleven selv har indflydelse på, hvilken løsning der skal findes i forhold til skolens omklædnings- og badefaciliteter. Mange transkønnede elever foretrækker at have mulighed for at klæde om og bade privat eller bag et forhæng blandt andre elever, de er trygge ved.

Oftentimes kræver det simple tiltag fra skolens side for, at alle elever kan føle sig trygge. Tag en snak med eleven, hvor I sammen finder ud af, om der skal hænges et forhæng op i fællesbadet, eller om eleven vil benytte et toilet eller lærerens omklædningsrum. Det kan også være en mulighed, at eleven klæder om og bader før eller efter de andre elever.

Sørg for, at alle elever føler sig velkomne

Lærere og pædagoger bør være opmærksomme på, hvornår normer og forventninger til køn begrænser elevernes muligheder for at deltage i aktiviteter eller fællesskaber. Fødselsdage, gruppearbejde, idræt, seksualundervisning og besøg ved sundhedsplejen er situationer, hvor eleverne ofte inddeles efter køn. Mange transkønnede børn og unge har nemt ved at placere sig mellem andre af samme køn, men for nogle er det mere vanskeligt. Når aktiviteter eller faciliteter inddeles efter køn, kan det medføre, at transkønnede elever ikke føler sig velkomne og trygge i skolen.

Opsummering:

Anerkend elevens kønsidentitet

- Lyt altid til eleven og tag udgangspunkt i elevens ønsker og behov.
- Sørg for at inddrage eleven og at ændringer sker i elevens eget tempo.
- Lad eleven sætte rammerne for, hvordan klassen skal inddrages.
- Benyt altid elevens valgte navn og pronomener.
- Ret dig selv og andre, hvis det forkerte navn eller pronomener bliver brugt.

Samarbejd med eleven og forældrene

- Sørg for at være godt klædt på til samarbejdet med forældrene og lærerteamet ved at opsøge viden og eventuel rådgivning.
- Lad eleven sætte rammerne for, hvordan der kommunikeres og deles information med klassekammeraterne og forældregruppen.
- Inddrag altid eleven og forældrene i beslutninger om, hvordan skolens faciliteter og aktiviteter kan tilpasses elevens behov.
- Gør viden og information tilgængelig for andre lærere, fagpersoner og forældre.
- Sørg for, at en transkønnet elev altid har adgang til en fortrolig voksen - især hvis eleven ikke har støtte fra familien.

Skab anerkendende fællesskaber

- Sig fra over for fordomme og negative kommentarer om en elevs kønsudtryk eller kønsidentitet.
- Forebyg mobning ved at styrke elevernes tolerance og forståelse for forskelligheder.
- Giv alle elever mulighed for at deltage i aktiviteter og fællesskaber uanset køn.
- Støt op om transkønnede elevers fællesskaber i og uden for skolen.
- Respektér elevernes ret til privatliv.

Find gode praktiske løsninger

- Lad alle elever deltage i aktiviteter som en del af den gruppe, de identificerer sig med.
- Aktiviteter kan med fordel gentænkes, så der ikke altid inddeles efter køn.
- Gør omklædning og bad trygt for alle ved hjælp af tiltag eller små ombygninger, som sikrer elevernes privatliv.
- Tilpas elevdata, klasselister og skolens IT-systemer, så eleven fremgår med det rette navn og køn.
- Del kun oplysninger om elevens kønsidentitet, når det er nødvendigt.
- Undgå at give elevens kønsidentitet unødvendig opmærksomhed.

Vær en god rollemodel

- Vis eleverne, at du anerkender og respekterer deres kønsidentitet, uanset hvornår eller hvordan den kommer til udtryk.
- Skab tillid og fortrolighed, så en transkønnet elev føler sig tryk ved at dele sine oplevelser, ønsker og behov.
- Respektér at en elev ikke altid har lyst til at inddrage andre og besvare spørgsmål.
- Sig fra over for mobning, ubehagelige eller upassende kommentarer og fordomme.
- Del din viden med andre med henblik på at fremme forståelse og støtte.
- Ret dig selv og andre, hvis du eller andre bruger det forkerte navn eller pronomen om en elev.
- Undervis i køn, mangfoldighed og rettigheder.
- Inddrag litteratur og medierepræsentation i undervisningen, som viser at børn og unge transpersoner eksisterer og har ret til at leve det liv, de ønsker.

Tak!

Mange fagprofessionelle på landets skoler har haft succes med at skabe et trygt skolemiljø for deres transkønnede elever. Det har de gjort på trods af, at der hidtil ikke har været meget hjælp og vejledning at hente. Lærere, elever og skolernes ledelse fortæller, at de har lært mere om mangfoldighed, åbenhed, køn og identitet, takket være deres transkønnede elever.

FSTB påskønner interessen fra fagprofessionelle i skoler, fritidsordninger og foreninger og jeres vigtige bidrag til at sikre transkønnede børn og unges trivsel og mulighed for at deltage i faglige aktiviteter og sociale fællesskaber.

Find informationsmaterialet på www.fstb.dk
eller send os en forespørgsel per mail til
fstb@fstb.dk

En del af hæfteserien
'Støt transkønnede børn og unge'

© 2021 Foreningen for Støtte til
Transkønnede Børn

ISBN 978-87-972908-1-1

Dette materiale er beskyttet i medfør af gældende dansk lov om ophavsret. Kopiering må kun ske efter aftale med redaktionen.

Indhold og layout: Helene Josephine Duun

**Redaktion: Louise Kristine Vignæs (ansvh.)
Marie Elisabet Lind-Thomsen
Helge Sune Nymand**

Illustrationer: A. A. - Alle Os

FSTB Foreningen for Støtte til
Transkønnede Børn

Tak for støtte fra
Sundhedsstyrelsen

